

ביאורים

משה רבנו הופיע במצרים באופן די פתאומי. עם ישראל אמנם המתין לבואו של מנהיג שיושיע את ישראל, בדבר ה', אולם בני ישראל היו שקועים מאוד בעבדות שנמשכה שנים רבות. ולפתע הופיע משה. הוא דיבר עם בני ישראל על כך שהקב"ה רוצה לגאול אותם ולקחתם לעמו, וצווה אותם, בשם הבורא, במצווה חדשה - 'קרבן פסח'.

בני ישראל היו צריכים להתמודד עם 'הפתעה' זו. עם אדם שטוען שבא בשם ה' ומצווה אותם מה לעשות. לשם כך הקב"ה צייד אותם ב'אותות' שאותם הוא הראה לעם, על מנת שהם יאמינו בנבואתו.

הר"ן אומר שזוהי השיטה שבה צריך ללכת גם בדורות שאחר כך - נביא שטוען שהוא בא בדבר ה', ועושה אותות כאלה שמתקיימים במלואם, יש להאמין לו, **אפילו אם איננו יודעים בברור שהוא אכן נביא אמת**, ואפילו אם אין לנו ראיות ברורות שאותו נביא לא עשה אותות אלו על ידי כישוף וכדומה. הקב"ה מצפה מהאדם להאמין בהשגחתו, וללכת בתמימות אחר רצונו, וכיוון שהוא ציווה ללכת אחרי דברי הנביא, לאחר שבקנו אותו לפי הכלים שבידינו, עלינו מוטל לעשות זאת.

אולם דבר זה אינו מספיק בעניין נבואתו של משה. נתנית התורה לעולם היא כה יסודית וחשובה עד שנאמר עליה - "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת" [ירמיה לג, כה]. בנבואה זו אסור שיהיה ספק כלשהו אם היא אמיתית, ולכן בה הקב"ה רצה שכל עם ישראל יראו בעצמם, וימסרו לדורות הבאים, כיצד ניתנה התורה למשה ישירות מפי הקב"ה.

הרחבות

• תוקף האותות והמופתים

שְׁהָרִי אֲנִי מֵאֲמִינִים אוֹתוֹ עַל פִּי הָאוֹת וְאֶף עַל פִּי שֵׁשׁ עֲדִין בְּאוֹת הַהוּא מְקוֹם לְסַפֵּק. הר"ן מבאר שאותות ומופתים אינם הוכחה לנבואה, כיוון שיש אפשרות לעשותם בלהט, בכישוף וכדו'. וכך כותב גם ר' יוסף אלבו, אולם הוא מרחיב ואומר כי ישנן גם דרכים לעשיית מופתים בקדושה אלא שעל האדם מוטל להשתמש בהם בדרך הראויה: "...וכוונת דבריו (הרמב"ם יסודי התורה ח) שהאותות שיעשו הנביאים, כמת שהחיה אלישע... וכן כל האותות שנעשו על ידי כל נביא ונביא או הגדת העתידות, אינן ראיות עצמיות לנבואה, כי כבר אפשר הגעת העתידות על ידי הוברי השמים (אסטרוולוגים) או בעלת אוב, וכן עשיית האותות כבר אפשר שיעשו קצתם לצדיקים או על ידי חסידים אף על פי שאינם נביאים... או על ידי שם משמות הקודש, כי השמות הם ככלי אומנותו של מקום, כי שם בכחם שיעשו בהם אותות ומופתים, ומי שמשתמש בהם ברצונו של מקום כנביאים או לכבודו של מקום כחסידים, הוא אהוב למעלה ונחמד למטה... אבל מי שישתמש בהם מדעת עצמו ושלא לכבודו של מקום, הוא נכרת בחצי ימיו ונופל ביד שונאיו וסוף שיחתום ברע, אמרו רבותינו ז"ל "ודישתמש בתגא חלף" [אבות א, ג], והרי זה כמי שגנב טבעתו או כליו או חותמו של מלך ומשתמש בהם, שהוא חייב מיתה" [ספר העיקרים א, יח].

שאלות לדיון

בתורה מובאים מקרים רבים בהם עם ישראל לא האמין למשה. האם זה מערער את נבואתו? מדוע אנו מאמינים למשה? הרי לא היינו בהר-סיני!

לְפִיכָּךְ אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהַכְּתוּב לֹא שָׁאַל אֶלֶּא: "אֵיכָּה נִדְעַתְּ אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרוּ ה'", כִּי אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהִמָּנֵת מִתְּנַבְּא בְּשִׁמּוֹ^ו אִם לֹא נִדְעַתְּ בְּרוּר שֶׁהַדְּבָר אֲשֶׁר יִדְבַר לֹא דִבְרוּ ה', וְלִזְהַ בְּאֶרֶה לָנוּ הַתּוֹרָה שֶׁכְּשֵׁינִבְּא הַנְּבִיא דְּבַר וְלֹא יִתְקַיֵּם - שֶׁנִּדְעַתְּ בְּרוּר שֶׁהוּא הַדְּבָר שֶׁלֹּא דִבְרוּ ה' וְאִין בְּזַה סַפֵּק. אֲבָל אִין רְאוּי לְשֹׁאֵל: "אֵיכָּה נִדְעַתְּ הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבְרוּ ה'", שְׂאִם כֵּן, יִרְאֶה לָנוּ שֶׁאִין לְהִאֲמִין הַנְּבִיא בְּדִבְרָיו אֶלֶּא אִם כֵּן נִדְעַתְּ בְּרוּר שֶׁהַדְּבָר הוּא דִבְרוּ ה', וְאִין הַדְּבָר כֵּן, שֶׁהָרִי אֲנִי מֵאֲמִינִים אוֹתוֹ עַל פִּי הָאוֹת וְאֶף עַל פִּי שֵׁשׁ עֲדִין בְּאוֹת הַהוּא מְקוֹם לְסַפֵּק. וְזֶהוּ שֶׁלֹּא אָמַר הַכְּתוּב בְּלִבְד^ו: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל דְּבָרֵי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ", אֲבָל הָאֲרִי יוֹתֵר וְאָמַר: "אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִדְבַר בְּשִׁמִּי", כְּאִלוֹ אָמַר: אֶף עַל פִּי שֶׁאִינִים דְּבָרֵי בְּרוּר, כִּינֵן שֶׁהוּא מְדַבֵּר אוֹתָם בְּשִׁמִּי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵאֵת כָּל מִי שֶׁלֹּא יֵאֲמִינְהוּ.

אֲבָל מְקַל מְקוֹם עֲדִין צָרִיף לְשֹׁאֵל: מִדּוּעַ לֹא פְּרָשָׁה לָנוּ הַתּוֹרָה הַדְּרָכִים שֶׁעֲלִיָּהֶם יֵאֲמֵן הַנְּבִיא. וְאֶפְשָׁר שֶׁנִּרְמַז זֶה בְּמִלַּת "פְּמִנִּי", שְׂרוּצָה לוֹמַר: שֶׁתְּאֲמַתְּ נְבוּאָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְאֲמַתָּה נְבוּאָתִי, וְיִדְוַע הוּא, שֶׁנְּבוּאָת מִשֶּׁה רַבְּנוּ עֲלִיו הַשְּׁלוֹם נִתְאֲמַתָּה בְּשִׁנֵּי דְרָכִים - ראשונה: מצד האותות שהספיקו להאמין בו במה שהודיע ל'ישראל שפקדם ה' יתברך וכי ראה את ענינם, והוא הקדמת הידיעה במה שיקרה להם, כמו שקתוב (שמות ד ל-לא): "וַיַּעַשׂ הָאֱלֹהִים לְעֵינֵי הָעָם, וַיֵּאֲמֵן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פִקֵּד ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת עֲנָנִים". והספיקו עוד האותות ההם להאמין בו במצות שעה, והיא: הפסח שעשו על פיו, תכלית^ו כל מה שראוי שיאמון בו הנביא המתחדש בכל דור ודור, אבל משה נתיחד בענין האמנת נבואתו יותר - במה שראו אבותינו שספרו לנו ענינו במעמד הר סיני, והיה זה כדי שלא יהא אפשר לנו לספק בנבואתו כלל בשום אות שיתן מתנבא עתיד פנגד תורתו. וזהו שאמר הכתוב (שמות יט ט): "הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַבַּת הָעֵנָן בְּעַבּוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמְּךָ וְגַם בְּךָ יֵאֲמִינִי לְעוֹלָם".

